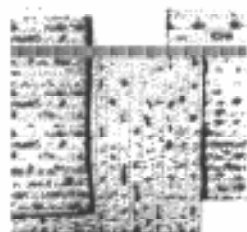

SHABBAT HAGADOL

10 NISAN 5766

MAN vs MACHINE

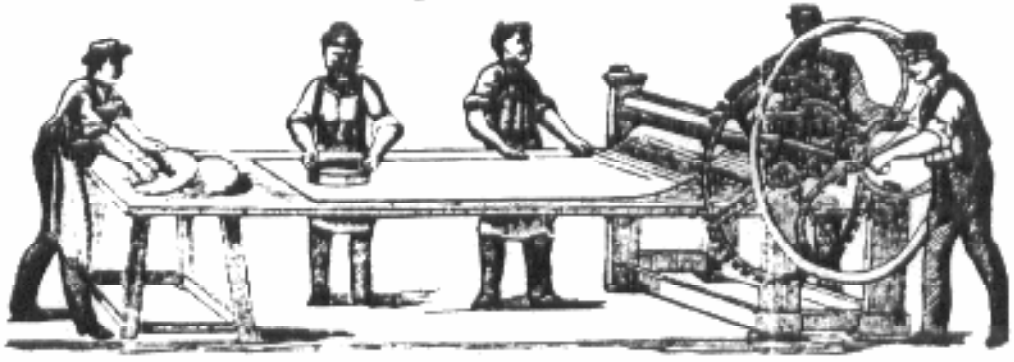
Machine Matzah and
Finding Meaning in Mitzvot

Source Materials
Rabbi Efrem Goldberg
reg@brsweb.org

ד' (יג) י"אין עושיין (י) (יד) פריקין המקצירין. דהינו
 לציר בשפת קמין תמה ועוף, יאכל קל מה שעושים אותו (י) (טו) במסרק קדי שלא יקפח וכן מה
 שמקבין המצות, מטר; ומכל מקום טוב למחר לעשותם שלא להשתות בהם; הגה *יש לעשות המצות
 (ס) (טו) ריקין ולא פה עבה כשאר לחם. כי אין טריקין ספקרים להחמין; ה' י"אין עושיין מססת (י) *פת עבה
 (ט) [ט] טפח; ד' י"אין להקל בפה ששתמירו הקדמונים שלא לעשות (י) [י] פאנדי"ש או פלאדוני"ש;

(2)

LETTER OF R' LIPMAN OF RAPSWHIR
 TO R' AVRAHAM WOLF HAMBURG

(3)

כסיד ראמשווייך יום ד' י' שבט לסי ולפרט ושמותם את רמטות

אלקים יענה את שלום הנפש הגדול תפלת ישראל הסדיק והבקי והמפורסם
 זאב יסדף בתורה ושלם ל' ובקנה שמו יודע למס ולתכלה בכל המונות
 ישראל (הגאון ז"ל וחסדק התמיד) נרו לנחם נחמים

ראף אמנם אנכי הדל באלפי לימדי ישראל על כן זה נח טובל לתנוע את עמי
 להגיד להם ישרו ולכבוד נתימות ידי גם אנכי שאנכי בעלתי העתקה מנה
 צמלה את מכתבי ערות והסכרה רבנים אשר הראה בעל האגרת העושה מעשה חסד
 להצלתו כ"י ולא שתיי בעתקתי חסילו נקודה אחת כהאגריאל ג"כ העתקה הזאת
 איש חל אפיו הנוגדים ועיד רבים כהנה הלא נגאלו באתחמתי חן משתה הלאות
 דבי דואר אחתי בני עדיית אזי ליהותם יהנו לוסיק לדבר מהכלי מעבליק
 הניל מי אנכי לכסכים ולסקק את הסכמות חתי חליני וגסאת הסכמת רבני דייטש
 לאחד כי גם הגאון המפורסם כ' לייב שגאטן עשיר ויינץ אשה את מזה סמורה
 עיי כלי מעבליק גם הלא הוא בתריות צאדען קאלקטורע היידעלנערב וכהנה
 והסכמת רבנים צדיקה והכל כחזו אל החכם וחשב מחשבות ביה אינך זנגער
 משה ומלחור ונמעטשו ונדיחו נאי כלס וכהנה צמר שאנכי מנורה פה העירה
 להשגים על המלות ועל הכסותן אינו נשאר לי רק להודות לדי שסקל את קרן
 ישראל ובאשים סויו לעבדים המלות נעשות צחצחין רק הצלק כמעט על השלמן
 ה"ה חמת המעגלה (ווללנגן) וינח מנורה כתי עמלה פרוסה כמעט רגע ק"ה
 נחת למלות מלות ונקצים נקבי קבים וכהנה נמללים צמור וכלל באיזה רבנים
 וגם איש סבנך ידבק על המעגלה וצמור שרבי חליני כלס כסקד התכינו
 שאם חסנה מכלי הניל על איפן אשר ה"ה צחוקת חקור עימד עד שחנתן כמחלה
 מרננים ימתיים עייק איך פוששים שאם יעמוד אשר חתמו יעסו ב"ה מעבליק
 על איפן אשר כתיבו לא כתי' וכמוה לא חסונה

וטחמה חזיק רבני ארדיע ג"כ לתעלתי עירלה מתימת ידי לחברי כ' יעקב
 חיים חקענדעלן ולנני הסדיק המפורסם ו' זלמן שגאטן ה"ה כ' יעקב
 תאיר ו' לייב ניס האה יעידון ויעידון על לדקתי ויכירו וידעו כי נסכמתי
 מהכסס הנספך הגאון ל' זלמן עריד וגם לרבות חתי לרפת וגם זכרו עדיית מנורה
 צדיחתי ס' כ' לייב דייס ז"ל כש"ה יוסר איך עמדי רק טייס ישלום ואסיים
 צמים שלום לחידי נרו וברכה די לא חסור מניח כל סייס זכורו חכות חורמו
 יעמוד לנו וסמעת צרכים ישיף לנו ונזכר לכחות צדיחתי גיאל ובנין הבית צ"ב
 לאכיל ספסם על מלות ומחורים מלחי' ליפתן הקטן צן המנים כ"ה דוד בללך ז"ל

DEMBITZER, HAYYIM NATHAN

DEMBITZER, HAYYIM NATHAN (1820–1892), talmudist and historian. Dembitzer was born in Cracow and became a *dayyan* in his native city. Active in financial support of the old *yishuv* in Erez Israel.

Dembitzer urged scholars to renew their support for the R. Meir Ba'al ha-Nes Fund (1852). His first research was devoted to responsa literature and the tosafists. Dembitzer became noted for historical research and critical work in the field of talmudic and rabbinic literature and its leading personalities. As early as 1841 he had begun correspondence on biographical and historical subjects with such well-known rabbis as Solomon Kluger and Zevi Hirsch ben Meir Chajes. A visit to Germany in 1874 brought him in touch with such contemporary scholars as H. Graetz, Z. Frankel, L. Zunz, and D. Kaufmann, who influenced him to publish his work. His works include: *Livyat Hen* (1882), notes and glosses on the work of Ravyah (R. Eliezer b. Joel ha-Levi); *Kelilat Yofi*, volume one (1888), a historical survey of the Lvov rabbis, and volume two (1893, repr. 1960), biographies of famous rabbis from Poland-Latvia from 1493 to 1692, including information on Polish Jewish independent government; essays on the Council of Four Lands; and *Torat Hen* (1895), halakhic responsa.

KLUGER, SOLOMON BEN JUDAH AARON

Also: **Maggid of Brody; Maharshak (Gal.); Brody, Maggid of**

KLUGER, SOLOMON BEN JUDAH AARON (1785–1869), talmudist and halakhist. Kluger became known as the *Maggid* of Brody and as Ma-Ha-RSHa-K (Morenu ha-Rav Shelomo Kluger). He received his early education from his father, the rabbi of Komarov, who died during Solomon's boyhood. At 13 he went to Zamosc where he studied under Mordecai Reuben and Jacob Kranz, the famous *maggid* of Dubno. He soon became known as an *illui* ("prodigy"). For a time he lived in Rava where he became a shopkeeper, but failed. He was then prevailed upon to accept the post of rabbi at Kolki; from there he went to Josefov and in 1820 to Brody, where he remained for about 50 years.

Kluger had a great reputation which still endures. A prolific writer, he wrote hundreds of responsa. He is said to have written 375 books, the numerical equivalent of his name Solomon; the list of his known works comprises no less than 174, of which 15 were published during his life and 15 posthumously. Kluger was an extremist in his orthodoxy, vehemently opposing the *maskilim*, whose influence was already making itself felt in Brody, and fighting against every endeavor to change the least important of religious customs prevalent in Eastern Europe. He led the opposition to the use of machine-baked unleavened bread for Passover, but in this he was actuated mainly by social considerations, claiming that it would rob many poor people of a much needed source of income on Passover. He was succeeded in Brody by his son, Abraham Benjamin.

④ R' SHLOMO KLUGER TO R' CHAYIM DEMBITZER

א השוכה נאון הנאונים מופת הרור אביד היועים משוש כל הארץ, אורישראל וקדושו רבנו ופרשו נ"י ע"ה פה"ח רבן של כל בני הגולה כקש"ה מוהר"ר שלמה קלוג'ר נ"ו ריש גולה וריש מתיבתא בק"קבראדי העליונה יע"א. בעוה"ו יום נ' לסדר ואלה התשפטים אשר תשים לפניהם פרי"ה לפ"ק כראשי

רב שלום וברכה משוכן שמימה לכבוד ירדיו הרב המאוה"ג החרוף ובקי הרבם השלם כש"ח מו"ה הי"ם נתן) נר"ו יושב כסאות למשפט בק"ק קראקא יע"א, וכיחור לירדיו הרב המופלג שלשלת היוחסין הנכיר המפורסם נשיא העדה כש"ה סו"ה אר"י ליכוש הלוי הורוויץ נ"י פו"ס בק"ק קראקא המעוברה יע"א.

1. הנה תכנסם קצלתי יום הזה א' תשפטים לעתותי ערב, ואם כי אני
2. מוטרד והלש כח, כניחתי כפך להשיבם הלילה כי עת לדבר ביותי
3. הפסח ותחשבים ויזאים בעוה"ג יוצעיר גדולה להלקים צריך להחמיל
4. לשאל ולדרוש מקודם לשלשים יום לפני הפסח - והנה ע"ד שאלתם אם
5. להחנה לעשות התלוות לתג הפסח ע"י המאשין הנחדש צמדינות אשכנז,
6. הנה מה שהינד לכם שש"ק עשו כן, זה שקר גמור ולא מיני' ולא תקלמו
7. ולא עלה על לב אדם לעשות כן חכמה טעמים שאצטר, ואף ללמוד
8. האשכנזים חכמה טעמים והנה טעם האיחוד צוה נראה כי ראשון שצדקתו
9. אין זה תגדר היושר והמישר להיות גזל עניים אשר עיניהם נשואות על זה
10. כי מן העור הזה שהם עוזרים צמנות יש להם סעד גדול להנאות הפסח
11. והחרוזים לבני עמנו, והדי אמרו צפ"ק דמגילה דלכך אין קורין המגילה
12. תשפסם אחר רבינוק מפני שעיניהם של עניים צוקרא ונגילה, וע"ש צחום
13. שכתבו דאפילו צחקום דאין חסם סתא יעצורנו אסור תטעם הכ"ל

1
 2
 3
 4
 5
 6
 7
 8
 9
 10
 11
 12
 13
 14
 15
 16
 17
 18
 19
 20
 21
 22
 23
 24
 25
 26
 27
 28
 29
 30
 31
 32
 33
 34
 35
 36
 37
 38
 39
 40
 41
 42
 43
 44
 45
 46
 47
 48
 49
 50
 51
 52
 53
 54
 55
 56
 57
 58
 59
 60
 61
 62
 63
 64
 65
 66
 67
 68
 69
 70
 71
 72
 73
 74
 75
 76
 77
 78
 79
 80
 81
 82
 83
 84
 85
 86
 87
 88
 89
 90
 91
 92
 93
 94
 95
 96
 97
 98
 99
 100

1
 2
 3
 4
 5
 6
 7
 8
 9
 10
 11
 12
 13
 14
 15
 16
 17
 18
 19
 20
 21
 22
 23
 24
 25
 26
 27
 28
 29
 30
 31
 32
 33
 34
 35
 36
 37
 38
 39
 40
 41
 42
 43
 44
 45
 46
 47
 48
 49
 50
 51
 52
 53
 54
 55
 56
 57
 58
 59
 60
 61
 62
 63
 64
 65
 66
 67
 68
 69
 70
 71
 72
 73
 74
 75
 76
 77
 78
 79
 80
 81
 82
 83
 84
 85
 86
 87
 88
 89
 90
 91
 92
 93
 94
 95
 96
 97
 98
 99
 100

NATHANSON, JOSEPH SAUL

NATHANSON, JOSEPH SAUL (1810–1875), *posek*. Nathanson was born in Berezhany, the son of Aryeh Leibush Nathanson of Brody, a wealthy businessman who was also a profound talmudist. In 1825 he married Sarah Idel, the daughter of Isaac Aaron Ettinger, who was also a great scholar and a wealthy man. Nathanson, as was customary in those days, was maintained in his father-in-law's home. When his father-in-law died shortly after his marriage, his mother-in-law administered the business and took care that he would be able to live and study without financial cares, and when she died in 1841, his wife took over the responsibility. In his father-in-law's house Nathanson found a colleague in his brother-in-law, Mordecai Ze'ev Ettinger. They studied together for several years and compiled a series of halakhic works, but they separated as a result of a difference of opinion which came to a head on the question of the permissibility of machine-baked *mazzot*. The two brothers-in-law were rival candidates for the rabbinate of Lemberg to which Nathanson was appointed in 1857. The same year his wife died, but in 1858 he married a wealthy woman and did not accept a salary.

Nathanson was the outstanding *posek* and writer of responsa of his generation. Problems reached him from all parts of the world and he corresponded with all the great contemporary scholars. In his works he is revealed principally as an instructor in practical *halakhah*. He regarded himself as responsible for the condition of *halakhah* in his time, in succession to such scholars as Akiva Eger and Moses Sofer. He was opposed to the method of *pilpul* for its own sake, regarding it as suitable only for youths (*Divrei Sha'ul*, *Aggadot*, 29b) but not for those destined to be religious teachers. He did not necessarily base his decision "upon the statements of *aharonim*" (*Sho'el u-Meshiv*, 2 pt. 3, no. 108), but based his rulings mainly upon the Talmud and the *nshonim*.

He tended to leniency in his rulings, and took contemporary circumstances into consideration. He was one of those who permitted machine-baked *mazzot* in opposition to the view of Solomon Kluger. Although Kluger decided that *etrogim* from Corfu were invalid because of the fear that they were hybrids, Nathanson permitted them (*Yosef Da'at*, *Kilei Begadim*, no. 302). He also regarded the birds called "kibbitzer" hens as permitted according to the dietary laws although other authorities forbade them (*Sho'el u-Meshiv*, 3 pt. 2, no. 121). Although known for his permissive approach, however, he sometimes declared things forbidden simply as a precaution (*Yosef Da'at*, *Terefot*, 64–65). It was this which prompted Dov Berush Meiseis, rabbi of Warsaw, to say of him: "I know him of old as one who adopts a stringent and not a lenient line" (end of the pamphlet *Moda'ah le-Veit Yisrael*). Despite his leniency in halakhic ruling, he fought with all his power against the progressives in his community who wanted to introduce reforms into education. When the government sought to compel the Jews of Galicia to send their children to government schools and to bar them from the *heder* until they had passed four classes of the secular schools, as well as to make the teachers pass an examination in German and pedagogy, Nathanson took the initiative in uniting the great talmudic scholars to obtain the repeal of the edict (see S Kluger's letter of 1867 in *Toledot Shelomo* (1956), 113ff.)

On the other hand he was resolutely opposed to schism, and when Zalman Spitzer, the son-in-law of Moses Sofer, published a proclamation calling on 400 rabbis to sign a ban against the payment of taxes to communities whose leaders were progressives, he declined to sign because it would lead to discord. He also maintained harmonious relations with the preachers of the "temple" (i.e., Reform synagogue), Dr. Simeon Schwabacher and Bernhard Loewenstein.

Nathanson was completely opposed to the hasidic movement and its new customs. As such he upheld the Ashkenazi *minhag* opposing the custom of reciting *Hallel* in the synagogues on Passover eve (*Sho'el u-Meshiv*, 2 pt. 4, no. 135) and the custom of not donning *tefillin* during the intermediate days of the festivals (*ibid.*, 2 pt. 3, no. 87). Despite his opposition to Hasidism, however, he respected their leaders if they were great scholars and quoted them in his works. While still a youth in the house of his grandfather in Berezhany, he made the acquaintance of the hasidic rabbi Abraham David of Buczacz and wrote a commendation for his *Da'at Kedoshim* (1880). In his own works he quotes Levi Isaac of Berdichev (*Divrei Sha'ul* on the Pentateuch, *passim*), and among the other hasidic leaders he had great respect for Isaac Meir Alter, author of the *Hiddushei ha-Rim*, and was on friendly terms with Hayyim Halberstamm, the author of the *Divrei Hayyim*.

Although mainly occupied with *halakhah*, Nathanson devoted part of his time to biblical study, and wrote

Divrei Sha'ul, on the Pentateuch and the Five Scrolls. He applied himself to the study of Kabbalah, but like the other great *posekim* of his generation refrained from quoting it in support of the *halakhah* (*Sho'el u-Meshiv*, 2 pt. 3, no. 87). He was also versed in the scientific works of the Middle Ages and applied modern methods in practical halakhic rulings, such as ordering a chemical analysis to determine the presence of an admixture of forbidden matter in food (*ibid.*, 3 pt. 1, no. 377). He lectured to his students twice daily (*ibid.*, 2 pt. 3, no. 101). He did not prepare his lesson in advance, but involved his pupils in the discussions, and his lesson became a workshop for his novellae. Among his distinguished pupils were Ze'ev Wolf Salat, the publisher of his responsa, and Zevi Hirsch Ornstein. He supported talmudic scholars and authors, and Solomon Buber testified of him that "without exaggeration there are extant 300 commendations by him," so that he was designated *Sar ha-Maskim* ("chief approver," a pun on *Gen* 40:9).

Besides the works he compiled with his brother-in-law Moses Ze'ev Ettinger, Nathanson wrote a series of works in *halakhah* and *aggadah*. His classic work in *halakhah* is his responsa *Sho'el u-Meshiv* (1865–90), in six volumes comprising 15 parts. He was also the author of *Divrei Sha'ul ve-ha-Sefer Yosef Da'at* (1878–79) on the *Shulhan Arukh*, *Yoreh De'ah*, in two parts; *Yad Yosef ve-Yad Sha'ul* (1851), *Hilkhot Nedarim*; *Shulhan Arukh* (YD 203–35), *Beit Sha'ul*, on the Mishnah (in the Romm Vilna edition); *Divrei Sha'ul* (1877), on the *aggadot* of the Talmud; *Divrei Sha'ul* (1875), on the Pentateuch and the five scrolls, in two parts; *Divrei Sha'ul ve-hu Sefer Helek le-Shivah* (1879), on the *Nahalut Shivah* of Samuel b. David ha-Levi; *Torat Moshe*, on the *Torat Hattat* of Moses Isserles (in: *Hamishah Sefarim Niftahim* (1859)); novellae glosses on the four parts of the *Shulhan Arukh*; *Melekh be-Yofyo* (1866), a sermon calling to contribute to the Austrian war effort; *Avodat ha-Leviyyim* on the *Torat ha-Adam*; *Divrei Sha'ul ve-hu Sefer Eduk bi-Yhosef* on the topics of Maimonides' *Mishneh Torah* and part of the *Shulhan Arukh*; and *Ziyon vi-Yrushalayim*, on the Jerusalem Talmud (in the Zhitomir edition). Many works and articles have remained unpublished.

ב"ה מה קראקא יום ב' לסדר זמנ תעשה אתם ר"ח אדר
תרי"ח לפ"ק :

LETTER OF R' CHAYIM DEMBITZER
TO R' YOSEF SHAUL NATHANSON 5

המים והסלום וכיו"ס קלה לכוונת הדב הגדול והמבורך והמקבץ
המשוקם בלחזור והדבר נזכר ונזכרו ליי צ"ח פה"ס כל הו
לא לנים ליי סיני ועוקר הים נקיים אברהם יוסף שאול ביי נס"ח
המים הלחיד ור"ח דק"ק נבנז והגל"ה יע"ח :

נאמן ישראל, ארבע הימים ושלום שנים, ולכן חזן כבוד,
ובלתי"ס כי רק רוב עמדותי אשר תמיד קנינ סמו עליו אתם המונעים אותי
מהתחשש בחלימות אהבים שנים במקום, אשר זה היו כלשונות דברי והפני
וזה אעשה וזה איה שנים אשר קבלתי האני והנה"ל בעדס דפסיק לדין
ולפי"ן ולדין ולשום נדק, בן אים ובין אחיו נצדיר דפס כי איה חוכמה
לזכר לברכס הניה ושיח סמוד לחי על הדינס ועל הפגודס הקטעתי לעורי
בבתי"ד הגדול דפס על הקלוגיה ללח"ד עם בקורי כי אשר דוס הפגודס נקטס
בסס והבקט"ס לשעור חורה אפי ולאחר קל"ה סיום הפקט"ה לעזי"ה סיום
בעסקים שונים שבין אדם לחברו חן הפגודי אפס"ס עמדי לברין אמת"ה סו"ת
במקום ולחיות אפידמי"ה חוכמו הדד"ג ליי אולם הפגוד"ה לא זו אהנחו
אח"י והכני מדכ"סו שנינו וקט"ס קורחו כל הימים ופאפתי לשעור כי סיום
די את קרני וחקבל לחי"ה ולח"ה נקי לבנז התקוע"ה לפס"ה הפגוד"ה ליוענס
סס יאריך ימים על אהל"תי וגם יעלה לו עורו וקוד"ס ריכנס צ"ח כהל"ס
אחי"ה יעשה אח"י שבני"ה דבר אה"ה עת"ה"ה סס עי"טו יל"ו דבר סד"ס
אשר לא כ"ז בן ע"ה עת"ה ופאפתי סני חלשי"ת"ה הדד"גס הפגוד"ס דפס :

בקי"ה ימים נתן דעמוס"ל"ה בע"ה יושג על עדין ית"ן מצד"ס דפסיק סו"ל ליי
ודנה עוררנו צ"ח הכז הנביד מי ליינים הו"ח"ן סו"ת ליי כי
והכ"וי לסעתיק לפני הדד"ג חכ"ה מסובחו הג"ן איה"י"י של"טה קלוגע"י
ליי סו יאריך ימיו ושנותיו לע"ן י"י לחל"ה עי"ו הדד"ג סס צ"ח צ"ה יל"פ"ה
ידעתי כי עפ"ה"ס ס"ה מחוכמי הג"ן סו"ל וכפ"רו חני"ב צ"י"ו עשי"ו קן
וליי"ה ל"י חן התלמידים לסעתיק חת"פ"ה ויה"ה חלופ"ה סס וגם פונ"ה סס א"י
האר"ק יושג ל"ל כפ"ק כדי לעשות אכ"הו אל"ו חפ"י כלי"ה ויחז"ל נ"ל ללות
לעו"י דל"ו לסעתיק מסובחו ס"ק"ה אשר ישי"ה ל"ו צ"ה ככ"ה מסול"ה ומת"ן
ועל חסי"תי כ"פ"ה על התוק"ס כי נח"ן ל"ו חל"ה

April 15,

1858 HA'MAGGID 7 הג'י'ד

ידענו כי עין ספסוף רב המיד כי האמר אלינו כי לא נאמר בענין נכבד כזה לומר במדינת הלויית. כי דבר הנפיש בנות נשפעים וכל אחר יחזיק דעת בפי אשר יחזיק הכתוב וכפי אשר יאמר ספקי תהיהו הקדושה בו יחזיק ליות נפשים הנפשים והמשפוקים אל האבנה אולם האיש הזה אשר לא שפעתו עדי אה שפעתו ולא הודק אצלתו כי כשפי כי הוא, והפוך הוא כי בהעסקת הדברו אשר שפעת בפי המניד יציר כי הוא שיטה וגם לבו כהוראת הוא וחסד. ודע למה נאמר כל צדקי תהיהו ארבעה. עיב ראוי הוא לחדרו על העמוד שכל דעג ולתקנתו בלענין כל קל ה' חת יורה ביה.

"It is clear that he [Rabbi Shlomo Kluger] is a fool and rough of spirit in his decision that is meaningless and minor, therefore it is correct to stretch him on the pole of scorn."

9 MODA' L'BEIS YISRAEL

מודעא לבית ישראל

כולל

תשובות מנאוני ורבני הדור לאסור המצות אשר בצקם נערך ע"י מאשינע על הג' הפסה, למען ידעו בית ישראל להודור ולעמוד על נפשם, שלא יכשלו חז' בחשש איסור חמץ בפסח, וכחשיש איסור כרכה לבטלה, וינהנו כימי עולם וכשנים קדמוניות:

נדפס

בפקדונה הגאון אור ישראל וקדושו מופת הדור רבן של כל בני הגולה בקש"ה מור"ד **שלמה קלוזנר** ט"ז שבדאוי, ועל הצמח והחכמים היקרים הרבנים הנביאים דק"ק קראקא יע"א, לונת הרבנים:

בשנת תרי"ז לפ"ק.
1758

דפוס של הר"ר חיים וילנאק, בברסלויא.

מאריך נאלי' ציען ר"ח ט"ט, טה"ת ומכונה פה בדרך האמת בשתי הסתפסות שלה ה'ה ערות קראקא וערת לונדון, לשתייה הוכחה
3 מנאני [מאשינען] אשר תיעשנה בה מצות על חג הפסח, והגדת אים
4 אשכנזי ה'ה שנים ימות אשר יאשו הפניות בארץ אשכנז ובקבלות ישראל
5 הנחלות ע"י מנאני כותב, בכל לא רצו אנשי הארץ האמת למסך עלה
6 טה"ת ונאנו את מי הנחלים אשר שפם. בעלי הרסן בתלמוד ופוסקים
7 המנינו לכתוב את דקדק דבר הוה, אולם שפנת ה'ה חשוכותיה, אלה
8 יאמר ואלה ישפוטו. **הרב מ"ה שלמה קלענע** נ"י מ"ט בק"ק קראקא
9 ע"ה במחברא נכמכתבו פנים כי משפטים אל ה'קור"ע והמנחנים בקראקא:
10 האומר לכותב כי כותב טעמים ואין ללמוד שאשכנז כי לא סתם ולא
11 מיוסרם וכחשוכותיהם לא תלכו, "ואח"כ דיעע את הטעמים והראיות
12 לאומר, ואלו אמר להעתיק פה, כי אין זה סרוך המניד לרביא לפני
13 הקדושהו מלולתם והשפוח, איתנו יבא הרב ה'ה מ"ה סרדוב ואב
14 אישונתו נ"י מלכ"ב, אחר סעלה ספישו הים ובערמות שות סאמר
15 סרדוב, ונמנה ועקת שבר על ההתחדשות האמת ביתר צאת, והחזי
16 אשר קרא סקרות לבו [במכתבו מיום ו' אדר לקראקא]: "סרדובי מא
17 דום להפרישו מאיסורא, כי אש חוקך קדמו וכלבו עשית, בראייתו כי
18 פשעה המספיק, אשר הוא לקרחת ולגזחת, בעדי אשכנז גם כסרדוב
19 נשע עתה בשפחה, ללחזי אחה בקור' עכשיו ולעורר נששות לתודות
20 ואחיהם ותר' לקקל אחיהם, חסד נפשו ראיות לכחזי, והחליט כי
21 מ"ה מ"ה ה'ה רובין נכורא. לעומתו שני הנחלים האלה נעבו
22 מ"ה על דבר הרב הגאון המאשינע **טרה יוסף שאול הלוי מאשכנז**
23 כי המניד ק' לונדון, בערוך הרב החכם הררשן מ"ה שבען אר' שוואר
24 מלכ"ב נ"י ויבא ה'ה הרדוף מ"ה כניטין ואב בלושענעלה ושאר נחלים
25 מלכ"ב, אשר הוה לחזר עלו את דבריהם כמכתב נלוי לעני כל, וסיימי
26 דבריהם: "רמעות האלה בשרים כל שום חשע, אל ישנה לבכם
27 רשעו נפשם עק' כי חרע הוא ועשה חרשות בעל מלכות, כי באסח
28 כמר נהנו"ח שנים רבות בכלל ארצות, אשכנז כמאשק האלה והחללה
29 להציעה לנ' על כל ארצות, אשכנז כי לא יאכלו מעור' כשרות,
30 כי ח"ל נכטאו כם ימים יק' שלטים אשר נאמנים ככרת החרה והיראה
31 ובה גם באיסור חמץ וכו', — ועתה אליכם אישים אקרא
32 ישיבו עליו"ן בארץ אשכנז והודרדים ע"ד לרבר' ה' והשלבנים
33 עם חוררתו הנאמנה, ואשר כקאים אסח שבים המאשינע הוואר
34 אל האנש כקאים לא איש' דכחזי כי לא ראנו ופ"ן, חו' נא גם
35 אח' את דעתכם כדבר הוה עם לחסר ואם לשבט והוציאו את דכריכם
36 לאר, רחום סיבות חשעו כוה, כי תגלוו מעליכם את חרפת איסור
37 חמץ בפסח [כי רבדי שני הנחלים], ופי על פי רוב המשפטים יסנעו
38 יא יאכלו גם כני עכט בארץ האמת את הפניות, ולא יאכלום האוכלים
39 בסעודת וסינונית, כאשר עשרת כענה חלק ל' העם, אלה יאסרו
40 להעתיקה אוכלי חמץ בפסח אחם, ויללו כיוצאים: לא כי חששים
41 ככשרים אחם! חנו כבוד לתודק לכל העשה כשתי חיות, ויה' יה'
(כשורכס"ה)

8 R' SHLOMO KLUGER

הס' יח' יודע כי אין כונתי להיות מלכה, וגם חלילה לא להכבד בקלון של חזרי, רק כיון שהוא הדפוס צנונה, דמה לי לפרסם הדבר רק כדי להכשיל את הרבים, מחוייבים אנחנו ג"כ רק להדפיס ולהודיע לרבים כי לאו כולא עלמא תודים צדצר, ולא מר צר רב אשי החום עלה, וידעו אח"כ כי יש אוסרים, ותעשה כי נודיע כן השומע יאמע וההדל ומדל, ולא עדיפים אנחנו מחנויחצרך ומן החורה הקדושה אשר אין סימנען לה, וזה גם אנחנו עמר ואמר, ובאין כחשצנו, ולכך רק עלינו להודיע כי יש אוסרים, וזה לנו לרדוף אחר הדבנים ולקצנם, דצר זה אין אנחנו חייבים ואחם אם חשמתו לעלחי חושב

"G-d forbid, I did not have intent to glorify myself with another's downfall, but since he [Rabbi Natanson] printed [his letter] with full awareness... what motivated him to publish it, knowing it will cause the public to stumble? Thus we, too, are also obligated to print and publicize that not everyone agrees with him."

סודקא לבית ישראל

7	ס"ו	סג"ר סלמה קלוגר זצ"ל, אב"ד דאנטאג	1	ס"א	סג"ר סלמה קלוגר זצ"ל, אב"ד בודני
8	ס"ח	סג"ר יצחק הערר אב"ד זצ"ל, אב"ד לובלין	2	ס"ב	סג"ר מרדכי זאב אייזנבאג זצ"ל, מח"ס סדרה מאמר ברוח
9	ס"ט	סג"ר מאיר אייזנבאג זצ"ל, אב"ד קאליש, מח"ס אב"ד בינת	3	ס"ג	סג"ר רבי חיים האלבערשטאם זצ"ל, אב"ד צאנז, מח"ס סדרה זכרי חיים ועוד
10	ס"י	סג"ר סלמה קלוגר זצ"ל, ראב"ד בודני, סתם זב"ר סימח זאב זצ"ל, מ"ץ קריל, סתם בני סוד"ל, חסונה הגרים קלוגר זצ"ל לזכ"ל, חסונה זב"ר זיב בער"ה, מיוזם זצ"ל	4	ס"ד	סג"ר סלמה קלוגר זצ"ל, ראב"ד בודני
	ס"יא		5	ס"ה	סג"ר אברהם לטא זצ"ל, אב"ד סערנאוו
	ס"יב		6	ס"ו	סג"ר רבי יצחק מאיר אלוני זצ"ל, בעל חידושי תרי"ם

R' CHAYIM HALBERSTAM (11) דברי ח"ק

1 השוכת דרב האגן הגדול המפורסם החסיד קרוש יאמר לו מ"ה ד"ר האלברשטאם נ"ו, אב"ד דק"ק צאנז והגליל יצ"א.

כ"ה יום ה' תש"ז לסדר חק חג המצות תשמור קרי"ח לפ"ק פה לאנד. לירידי הרב המובהק החריף והבקי כש"ה מו"ה חיים נתן רעמביצר נ"ו, שלום.

בדבר שאלחו אם מותר לעשות המנות על חג הפסח באמצעות החאשין צעירו, הנה ראייתי צוה תשובת גאוני זמנינו הגאון מו"ה שלמה קלוגר נ"ו מצדאדי, והגאון מו"ה מרדכי זאב מלבוש שהסכימו שניהם לאסור, ונדקו מאד בדבריהם, הגם כי על קצח דברים יש להשיב אך די לאסור צוה סתם הגאון מהר"ח זאב נ"ו שראה צעיקו את החאשין וכו' אי אפשר לגרור היטב הנדצק צו, וכמה מכשולים יוכל לזמ"ח מזה. אולם גם לדעתי הרבה טעמים עפ"י דין לאסור, אך הם כמובנים אחי כאשר יבן קבלתי חפי תחול' הגאון וולייפטיק זצ"ל שבכמות חלה בדברים אין לגלות הטעם רק לפסוק הדין בהחלט והשומע ישמע וכו'. — ולכן צדקו החלטת אני אומר לכם כי העושה מנות על כלי זה הוא חתך גמור, ועוד זאת אודיע לכם כי העיד לפני אדם חשוב הומר נצדד תפה שהיה אשחקו צדדינות אונגריין וראה אלל קלי הדעת עינים מנות ע"י החאשין, והראה לכם שהוא חתך גמור ונחזישו מאד, וגם אמרו לו שהרצ המחיר להם ונחחרט מאד על זה, ולכן ידידי שאין להחיר זה בשום אופן, ואם לא יצאו שמוע מה נעשה להם אם אוכלים חתך חתם צפסת וע' צפרקיי מהר"י שהצ"ח ראה שאין להקל מחמת חסס שיאלו חוק לדת, ולכן אין להחיר בשום אופן, וזה יצילנו משיגאות ומכשולות ח"ו, והיה צוה שלום כנפשו ונפש הדו"ח צאהבה (הק' חיים הלברשטאם)

R' YITZHAK MEIR (12) ח' צו"ל הרי"ק OF GUR

1 השוכת דרב האגן המובהק המפורסם חסיד ועניו בקש"ת מו"ה יצחק מאיר נ"ו אור תורתו זורת בק"ק ווארשא יע"א.

כ"ה יום ג' אומר כ"ח לחנ"י קרי"ח לפ"ק פה ווארשא יע"א. לכבוד אהובי ה"ה הרב המובהק החריף ובקי החכם השלם הדין המצויין בש"ת מו"ה חיים נתן נד"ו ד"ין דק"ק קראקא, ולכבוד אהובי ירידי מחו' הרבני המופלג הגביר שלשלת היוחסין נישא ונעלה מו"ה ארי' ליבוש סג"ל הדרוויץ נ"ו.

ע"ד שאלתם אודות עשיית המנות לחג הפסח ע"י מאשין, הגם כי לא ראייתי מעולם, אולם כפי מכתב הרב הגאון מו"ה מרדכי זאב נ"ו מלבוש, הגני חסכים לאבור כי דבריו נאחרים צדק, וזה יציל את עמו וחוחן אנשים שלוחי הינ"כ"ר חלונודי ירצעם צן נצט המחחכמים לכשל וכל מניה העט תעט וכונחם לעקור את הכל כנראה צעליל מעשיהם, ה"יפר את מחשבותם ועצת ה' היא חקום, וחדשישו בדברים לאסור, וגם דעת הגאון מופת הדור מוהר"ר שלמה קלוגר נ"ו מצדאדי, שהסכים ג"כ לאסור. דברי ידידס נח, (הק' יצחק מאיר צהרצ מר"י ז"ל).

"May Hashem save His nation from those people, messengers of the yeitzer hara, students of Yeravam ben Nevat, who seek to chip away from each mitzva a little at a time, and their intent is to eradicate it all...."

קונטרס
ביטול מודעה

to "annul the questioners of the action of the device, also called the machine, through which matzos for Pesach can be made, who proclaimed a proclamation in a pamphlet to prohibit the machine, so that the House of Israel should know that their words are not correct."

טלל קיבוץ השונות גדולו יסגול גלויה ופסחים לדיקס
מיוקפסיו לנבל המהפכנים ופנקסיה על פסח
המנוח הנקמל מ א ש י נ ע אשר על ידו ימיו מצות
ל מ ס ח ופסח מודע נקובכס אשר לאקו ה מ א ש י נ ע
ולקטן ידעו נים יסגול כי לא דנדו ככנה ופסח
ה מ א ש י נ ע יסג ופסח וקיס לפסח נה מצות לשח
נקנו וכל גלויה אכן נחפסס אכס סגיו אל ככוד פדויה
קדישו ודניו כגלון התיעק הפכיה מי יוסף ש אול
ה לוי נאמה גזאהן אביד דקיס לבוב ונגליל
לכודים נגני אום מדיחוס מוסה נקחס וכסמסה

INDEX
BITUL MODA'A
14 ביטול מודעה

ככתב הגאון ר' ישראל לייבוש
וציל אבדוקי דאנשיב על
הפא"י. י"א ע"א

ככתב הגאון כ"ו בעל כתב חז"ר
וציל. י"א ע"א

הקנות גדולות והפסחה נהגה
ע"י פקד התחיה וביה ד"ר
לשימוש במטבח לאקיה
הפסחה. י"א ע"א

באסטראג. י"ב ע"א

ככתב הגאון ר' צבי הירש
תפסרת וציל כתיב קראקא
י"ג ע"א

ככתב הגאון ר' יצחק יעקל
קארף וציל אבדוקי
באסטריצישן. י"ג ע"א

ככתב הגאון ר' יצחק ערדינגר
וציל אבדוקי אנשנא כתיב
ש"ד ל"ג. י"ד ע"א

ככתב הגאון ר' יצחק רוב
באפערטור וציל אבדוקי
חייפבורג כתיב בלאכת
ש"ס ופ"ד. י"ד ע"א

ככתב הגאון וציל.
ט"ו ע"א

דעת השמעת הגאון ר'
קאפאן אגיד וציל אביד
באפערטוראיים הארנים. ט"ז ע"א

השמעת הגאון ט"ה פערל
ויין וציל חידוש בקיק
קאנטיסארא באנשאראל. ט"ז ע"א

השמעת הגאון ר' איצק פער
בקיב ביידישים. ט"ז ע"א

ככתב הגאון ר' ליפאן בלאך
וציל וכו באשר את נכונות
ההקט"ה השמעות ולפול. ט"ז ע"א

ככתב הגאון כתיב מגדל
לפדויהטאם וציל ראבדוקי
מזנא. י"ז ע"א

ככתב הגאון ר' ישראל לייבוש
וציל אבדוקי דאנשיב על
הפא"י. י"א ע"א

ככתב הגאון כ"ו בעל כתב חז"ר
וציל. י"א ע"א

הקנות גדולות והפסחה נהגה
ע"י פקד התחיה וביה ד"ר
לשימוש במטבח לאקיה
הפסחה. י"א ע"א

באסטראג. י"ב ע"א

ככתב הגאון ר' צבי הירש
תפסרת וציל כתיב קראקא
י"ג ע"א

ככתב הגאון ר' יצחק יעקל
קארף וציל אבדוקי
באסטריצישן. י"ג ע"א

ככתב הגאון ר' יצחק ערדינגר
וציל אבדוקי אנשנא כתיב
ש"ד ל"ג. י"ד ע"א

ככתב הגאון ר' יצחק רוב
באפערטור וציל אבדוקי
חייפבורג כתיב בלאכת
ש"ס ופ"ד. י"ד ע"א

ככתב הגאון וציל.
ט"ו ע"א

דעת השמעת הגאון ר'
קאפאן אגיד וציל אביד
באפערטוראיים הארנים. ט"ז ע"א

השמעת הגאון ט"ה פערל
ויין וציל חידוש בקיק
קאנטיסארא באנשאראל. ט"ז ע"א

השמעת הגאון ר' איצק פער
בקיב ביידישים. ט"ז ע"א

ככתב הגאון ר' ליפאן בלאך
וציל וכו באשר את נכונות
ההקט"ה השמעות ולפול. ט"ז ע"א

ככתב הגאון כתיב מגדל
לפדויהטאם וציל ראבדוקי
מזנא. י"ז ע"א

מחיה ככתב כהמסדר הגיד
יוסף קאל באטהאן וציל.
אבדוקי לטוב בעל ש"ח
קואל ופס"ב. כהנר ד"ר

מחיה — כהמסדר. א ע"א

מסכת הגאון המסדר וציל. ב ע"א

ככתב בן הגאון פודרשיק וציל ר' ע"א

ככתב הגאון שמעון ארי
סוואבסקי וציל. ז ע"א

ככתב הגאון זאב וואלף וציל
ראבדוקי ופס"ד דקיס לבוב. ח ע"א

ככתב הגאון ארי לייבוש
באפערטור אנשיב של הגאון
בעל סו"ס. ט ע"א

ככתב הגאון ר' יצחק ערדינגר
וציל אבדוקי אנשנא כתיב
ש"ד ל"ג. י"ד ע"א

ככתב הגאון ר' יצחק רוב
באפערטור וציל אבדוקי
חייפבורג כתיב בלאכת
ש"ס ופ"ד. י"ד ע"א

ככתב הגאון וציל.
ט"ו ע"א

דעת השמעת הגאון ר'
קאפאן אגיד וציל אביד
באפערטוראיים הארנים. ט"ז ע"א

השמעת הגאון ט"ה פערל
ויין וציל חידוש בקיק
קאנטיסארא באנשאראל. ט"ז ע"א

השמעת הגאון ר' איצק פער
בקיב ביידישים. ט"ז ע"א

ככתב הגאון ר' ליפאן בלאך
וציל וכו באשר את נכונות
ההקט"ה השמעות ולפול. ט"ז ע"א

ככתב הגאון כתיב מגדל
לפדויהטאם וציל ראבדוקי
מזנא. י"ז ע"א

נרמס

מחלת והחלות הנכונים זקוקים
עם תרומ לביק :

Bitel Modue.

Geedruckt bei M. F. Poramba in Lemberg 1859

SHVADRON, SHALOM MORDECAI BEN MOSES

Also: Maharsham

SHVADRON, SHALOM MORDECAI BEN MOSES (1835–1911). Galician rabbi. He was born in Zolochov. Assiduous in his studies and possessing a phenomenal memory, he was, at the age of 16, familiar with the whole Talmud. He was ordained by J. S. Nathanson and Moses Kluger, who did not usually ordain rabbis. After his marriage, he engaged in business, mainly in the timber trade, but in 1866 lost his fortune. Although offered important positions, he steadfastly refused to accept them, contenting himself with the rabbinate of small communities. The first was Potok, but finally he became rabbi of Brezen and was henceforth known as the "Rabbi of Brezen" or the "Maharsham" (the initials of Morenu ha-Rav Shalom Mordecai) from the title of his volume of responsa. His fame was much greater than the positions he held. He exercised firm control and the civil authorities used to transfer to him cases in which Jews were involved. He was a modest and friendly man. Consulted by some of the greatest scholars, he always used to answer his questioners without delay. Shvadron is best known for his responsa, four volumes of which appeared during his lifetime and three posthumously. These were accepted as authoritative and as essential for dealing with the practical problems of the time. They are distinguished by the painstaking care and clarity with which he analyzed the problem and quoted all the talmudic sources and commentaries, finally reaching a definite decision, by the simplicity of his style, by his anxiety to adduce every consideration that would enable him to reach a lenient decision while keeping strictly to the halakha, and by his readiness to accept responsibility for his decisions.

Among his other works are: *Gillui Da'at* on the *Shulhan Arukh*, *Yoreh De'ah* (2 vols. 1913–26), and *Orah Həyyim* (1920); *Da'at Torah* (1891) on the laws of *shehitah*; *Darkhei Shalom* (1929), a methodology of the Talmud and *posekim*; *Haggahot Maharsham* (1932) on the Talmud; *Mishpat Shalom* (1871) on the *Shulhan Arukh*; *Hoshen Mishpat*, and *Tekhelet Mordekhai* on the Pentateuch (1913).

ר' שאלום שוואדרון (21) י"ג מרחשון

אברך טוב נעם התחייבין כבוד שרת המתחוקת שרי בניו
הנאון מוה"ר' ויל' אבר'ק לבית שילוח הנאון מוה"ר'ק
ומה"ר' ויטקס כמה גדולים לאכור התורה הללו והחר הסגפמים
שלים קר'א ללא בנים י"ה מנה חסד ש"ן התעסק ע"י אדם ונעשה
מלפני ונתי לעשה חסד קלון ברא דעת והנאון ר'יש ועמו כמה
גדולים הנתי מהחשין טוב ע"י כמה ב"ח המנגלני בהנלל ולא
נפקת מה חסד ולכן לא חקרי מה מה ודמו להא דפוסתרין (קף
ע"ן ור'ח ס'ק'ק'ט ויל' ס'רו ומסנה פ"ד חסידים ח"ג ופירושין (ד' ליה) וגם
השיר ע"ן כל הלום ולקדים שלום מתחמדים ומה קדים ככל חסד
וען הסגפם וגם חסידים ק'י ומתין כס וק'ת מהגנים החירו בין
סתתק סגפם הנלל היה כמה חסד ועון סתת לחסן הוא ב"ד"א טוב
מסב קבל כמה חסד, ולא לרע א"ס בניד הוא כן יחם אין כדב
בשני הלועין ניק כל פעם וחס אין עס חס בוקים סיגוב החסין
לבן על התעלה למעט ככל פדשים הנלל וחס חסד עניה וס' מה
מחמדה הו' ויגד לפרת ק'י סגפמו כמה העשרה (וע"ס נשים
דצ"ו (ד"ס ע"ה) ויל' ס' ק'ס' כמה חסידים נעקן מה בחיונים נשים
חמנות (קף ו' ע"ה) כמה החירו לביסה וכו' ויגד ל' וכל מהנלל
ונוטה כפי מהחירו קוף ע"ס). והנלל כחכו :

סימן טז

לחייב ההצ' וכו' כ"ה זכר' יוסף
ר'אוענפעלד נ"י רב לאגודת התהלות בעיר
האנטולואים באנטריקה :

מכתבו העניע וע"י שלוחו היה מעני עס בית הפיה חליל
ולפ"ן ופולרין ע"י חמנות מחקטנין כמה העלסקטרישטע
והמסותה נעשו לעם כהם ע"ה החמדה ובלמים פוט
קפת והמנה נחיה חסידים עד וען המנה התורה לפרת מחמדי
נעקן ח"י ענה וחס עוקים רק ע"ה חן חמדה עשר פוט מחמדי
רק חמדה עשר חיוטין וכמה דמחקר חיה ר"ח חלמשים ע"ה
נדלם חן ל"ס ע' ונעו רק חן ע"י פוט חסד ח"ה ע"ה ע"ה חר
מחמדי חרטה חס' סגפמים חרטה ע"ה חן ל' וינעק

ר' YOSEF ROSENFEELD (1902) יוסף יקוב

"I was forced to leave my home and come to this land, and I became aware that here they make matzos by machines. All the rabbis, and at the head, our leader, our Rabbi, Rav Yaakov Yosef, the head of the United Community in New York, permits them. I studied the process and saw that if the factory is large and well designed, the dough isn't heated up [before being placed in the oven].... I realized that to uproot and annul the production of matzos by machine is an impossibility.... I therefore decided that my efforts would be to fix what was needed and possible."

פסקי תשובות (ס' א"ה) פסק' קמ"א

פסח ח"א פ"ס ע"ה ט"ז בשם האדמו"ר מקלויזנבורג ז"לל בשם הגה"ק מנאסד"ר ז"ל, ואף בתחילת המצואת מצות המכותה שהיו פוסקים שכתבו עליהם שהם חמץ נמור, למיגד מילתא בתב, שחששו שיחמשת הרבר בקרב החמנים, וכימיהם היה קשה מאד ההשגחה על הגללים והמכותה שלא יתהודה בהם חמץ, אבל בזמנו, באמור, ע"י ההמצאות החדישות אין כלל חשש חמץ כלל במצות אלו, אם יש השגחה טובה, ועיקר טעם הנמנעים מלאכול מצת מכתה הוא משום בעיית הילשמה, ובשאר ימי הפסח הוא משום מנהג אבותיהם בדיהם או משום חששא דמהרשים רלעיל השיח' .

וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־הַמַּצּוֹת לִי בַעֲצֵם הַיּוֹם
הַזֶּה הוֹצֵאתִי אֶת־עַבְדְּאֹתֵיכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־הַיּוֹם הַזֶּה
לְדֹרֹתֵיכֶם חֻקַּת עוֹלָם: בְּרֵאשֵׁן בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בְּעָרֵב תֹּאכְלוּ
מַצֹּת עַד יוֹם הָאָחֵד וְעֶשְׂרִים לַחֹדֶשׁ בְּעָרֵב:

17 "You shall safeguard the matzos, for on this very day I will have taken your legions out of the land of Egypt; you shall observe this day for your generations as an eternal decree. 18 In the first [month], on the fourteenth day of the month in the evening shall you eat matzos, until the twenty-first day of the month in the evening.

(י"ח:ב) MNC (25) PESACHIM

The Gemara cites the Mishnah's last case:
תְּלַת תּוֹרֵה וּרְקִיקֵי קִיּוּר וְכוּ' - Regarding the unleavened LOAVES OF A TODAH offering AND THE WAFERS OF A NAZIR'S offering etc. (if he made them for himself, he cannot discharge his obligation with them; if he made them to sell in the market, he can discharge his obligation with them).

The Gemara seeks the Scriptural source for the Mishnah's ruling that loaves of a todah offering and wafers of a nazir's offering may not be used as matzah when made for oneself:¹⁹
מִנָּה הֵינִי מֵיֵלִי - From where in Scripture are these words known?

The Gemara answers:
אָמַר רַבָּה - Rabbah said: דָּאָמַר קְרָא - It is as the verse states:

וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־הַמַּצּוֹת... - And you shall safeguard the matzos²¹ (from becoming leavened).
מִצָּה הַמִּשְׁתַּמְרָה לְשֵׁם מִצְוָה - This teaches that only matzah that is guarded from becoming leavened for the sake of the mitzvah of matzah may be used to fulfill that obligation.
וְצִתָּהּ וּזוֹ שֶׁאֵין מִשְׁתַּמְרָה לְשֵׁם מִצְוָה - Excluded, then, is this unleavened bread (i.e. the loaves of a todah offering and wafers of a nazir's offering), which is not guarded for the sake of the mitzvah of matzah - אֲלָא לְשׁוּם נֶכֶד - but for the sake of an offering.²²

The Gemara presents a different source of the Mishnah's ruling:
אָמַר רַב יוֹסֵף - Rav Yosef said: אָמַר קְרָא - The verse states:
שִׁבְעַת יָמִים מַצּוֹת תֹּאכְלוּ - Seven days you shall eat matzos.²³
מִצָּה הַנֶּאֱכָלָה לְשִׁבְעַת יָמִים - This teaches that only matzah that can be eaten for seven days may be used for the Pesach obligation.
וְצִתָּהּ וּזוֹ שֶׁאֵינָה נֶאֱכָלָה לְשִׁבְעַת יָמִים - Excluded, then, is this unleavened bread (i.e. the loaves of a todah offering and wafers of a nazir's offering), which is not eaten for seven days - אֲלָא לְיוֹם וּלְלַיְלָה - but for one day and night.²⁴

(פ"ל) RASHI (26)

וּשְׁמַרְתֶּם אֶת הַמַּצּוֹת עֲבִיד לָהּ שְׂמִירָה לְשֵׁם מִצְוָה. כָּל שִׁמּוּר שֶׁאֵינָה מִשְׁמֵרָה שֶׁלֹּא תַחֲמוּן הַתַּחֲמוֹן לְשֵׁם מִצְוָה שֶׁל מִצְוָה: יֵלֶאֱת ס"ו. וְלֹא לְשֵׁם מִצְוָה שֶׁל מִצְוָה פֶּסַח עֲבִיד לָהּ אֲלָא לְשֵׁם מִצְוָה שֶׁל זִבְחָה:

(ל"ז) RAMBAM (27) (ה' חו"מ ה:ט)

טו מִשׁוּם שְׂמִירָה: "וּשְׁמַרְתֶּם אֶת הַמַּצּוֹת",
קְלוּמַר - הַזֶּה הוֹדֵר בְּמִצְוָה וְשִׁמְרוּ אוֹתָהּ מִקָּל צֶדֶד חֲמוּץ -
לְפִיכֵן אָמְרוּ חֲכָמִים: צָרִיף אָדָם לְזַהֵר בְּדַגָּן שֶׁאוֹכֵל מִמֶּנּוּ בְּפֶסַח, שֶׁלֹּא יָבֹא עָלָיו מִיֵּם אַחַר שְׁנִקְצֵר, עַד שֶׁלֹּא יִהְיֶה בּוֹ שׁוּם חֲמוּץ.

(י"ח:ב) SHEMOS (28) מִלֵּא כִּי 'חֹלֵה' מִלֵּא

וְלֹא נִפְיֵק יָדֵי חוֹבְתֵיהּ ב' אֲלָא
בְּמִצְוָה דְּמִינְטֵר לִיהּ מִחִימוּץ לְשׁוּם מִצְוָה מְכִי
נִפְלִין מִיָּא עֲלֵיהּ ג' וְהֵיכָא דַּאֲמַטִּינְהוּ לְחִיטֵי
א"י או ד' חֲרֵשׁ שׁוֹטֵה וְקַטְנֵי דְּלֵאוּ בְּנֵי שִׁמּוּר
נִינְהוּ אֵינְהוּ לְשֵׁה לְעִיסָה א"י חֲרֵשׁ שׁוֹטֵה וְקַטְנֵי
א"ע"ג דַּאֲפִינְהוּ יִשְׂרָאֵל בְּרֵי דִיעָה וְעִבִיד לָהּ
שִׁמּוּר בְּשַׁעַת אֲפִיָּה לֹא נִפְיֵק יָדֵי חוֹבְתֵיהּ
ה' וְאֵי לִית לִיהּ לְמִיכַל כּוֹלִיהּ סְעוּדָתָא

הוראה ז"ל היה דן להקל דמגי בישראל עומד על גבו דלא בעי עשייה לשם מצוה, רק שימור לשם מצוה, דהכי כתיב ושמרתם את המצות... כך היה דן סגרי הרא"ה ז"ל להלכה ולא למעשה... דלא מסתבר להקל כולי האי לאכול בצק שלש הגוי שלא בפניו, דהיישגין דלמא לשו בחסין, וספרשי בצקות של גוים כגון, שלש הגוי בפניו, ולא נראה לי, ראיכ טוה ליה קסמים של גוים כיון דרואה אותו הקמח ביד הגוי ולשה הגוי בפניו... הלכך ניל כפרשיי דיל דאפשיי שלשה הגוי שלא בפניו כיון שאנו ראיין שאין לו לא שיאור ולא סידוק סתמך... ע"כ.

ור"ה ז"ל פ"י בתשובה, בציקות של גוים שלש וערבן גוי בפני ישראל וראה שהיו כל מעשיו בהכשר, אלא שלא היה שומר אותם בשעת לישה לשם מצוה. וכתב הרי"ט ז"ל, ונר' מדברי רבי ז"ל, שאם עמד ישראל עליו ושומר אותה לשם מצוה, בהכי סגי... ואני דנתי לפני מורי הרא"ה ז"ל, דודאי אפי' ישראל עומד על גבו לא סגי בהכי, דכל היכי דבעיא לשמה, גוי אדעתיה דנפשי' עביד ולא סגי בישראל עומד על גבו, כדאמרינן גבי גט... ואפי"ג דגבי מילה אשכתן דסגיי... דאין שום טעם אחר דסתמא היא לשמה... אבל לישה דעיסה זו סתמא לאו לשם פסח קיימא, ובודאי דלגבי ישראל כיון דכל דקא עביד לפסח קא עביד, ונר' כפירש לשום מצוה ומיהו, היינו בשעת לישה, דסתמא קיימא להכי, אבל שימור דקצירה, שאין סתם קצירה לכך, צריך שיוכור להפך לשם מצוה, כדאמר רבא. אבל גוי שאין לו חלק במצוה, אפי' בשעת לישה לא עביד לשם מצוה... וכן נראה מדברי בעל הלכות ז"ל, שכתב ז"ל לישת גוי חש"ו לא נפיק ידי חובתיה, ועבד ושפחה דלא טבלי, אסורי למילש מצוה כלילה הראשון, אבל שאר יומי שרי, והכי חוינן לכתן צדק ע"כ. אבל מורי

R' CHAIM SALOVEITCHIK (30) ז' ח"ט ה"א (ח' א)

אכן יש לדקדק עוד בדברי הרמב"ם, במה שכתב הטעם לפי שאינה משומרת לשם מצוה, וא"כ הא נמצא דהא דפטורה מן החלה והא דאין אדם יוצא בה ידי חובתו בפסח, שני דינים נפרדים ושני טעמים חלוקים הם, ואילו צפירוש המשניות כתב דהא דאינו יוצא בה ידי חובתו הוא משום דכל שאינו חייב בחלה אינו יוצא בה ידי חובתו, וז"ע. והנראה לומר בזה, דהנה בעיקר הדין דמשומרת לשם מצוה חרי דיני יש בזה, (מדה) עלם מעשה השימור שצריך לשמרה מחימתן, שזה עיקר מצוה שימור, (ועוד) יש בה דין דהתפלה שיחול בה שם משומרת לשם מצוה, וכדאיתא בפסחים דף ל"ח [ע"ב] יכול יצא ידי חובתו בחלות חודה ורקיקי נזיר ת"ל ושומרתם את המצוה מצוה המשומרת לשם מצוה יצאה זו שאינה משומרת לשם מצוה אלא לשום זמא, הרי דאף דיש כאן מעשה שימור גמור שיוכל להועיל גם לענין מצוה, אבל מ"מ כיון דמשומרת לשם דבר אחר אינה בכלל משומרת לשם מצוה, ובעל כרחך דהוי דין דהתפלה שיחול בה שם משומרת לשם מצוה, וע"כ כל שנעשה לשם דבר אחר לא חלה בה שם משומרת לשם מצוה.

R' ZOLTI (31) ש"ס ז' א

ואשר נראה שמה שכתב בחילוקי החלוקה הרי"ף והרמב"ם, דים להסתפק במה דנשגן לשמה נמלה, אם היא דין לשמה בהכשר המזה, כמו דין לשמה נעט, ופס"ח, וסינו שלם נא נעשית לשמה, הרי זה חסרון בהכשר המזה, ולא הוי עליה שם מצוה כהכשר לשמה, או שהיא דין נעמה נעשית המזה נענו קיום המזה חלילה מזה, שלא מקיים מצוה חלילה מזה, אלא במזה נעשית נעם המזה מזה, אצל בהכשר המזה אין שום חסרון גם כשלא נעשית נעמה, אלא שלא מקיים בה מצוה המזה, ויש בזה נפית לריגא, שהרי מלבד מצוה חלילה מזה מקרא נענו חללו מצוה, שזה נובע גם בזה"ו כדאיתא בפסחים ק"ב ע"א, יב טו דין של חלילה מזה שהיא חנא חלילה הפסח דפתיב על מצוה ומרורים יאכטוהו, ופמשי"ב הרמב"ם צפ"ו מהו חתן ומזה ה"י"ב, חלילה מרור אינו המזה מן המורה בפני עמה, אלא תלויה היא בחלילה הפסח, שמוזה עשה אחת לאכול בשר הפסח על מצוה ומרורים, ונפייז ל"ב במזה הנאכלת עם הפסח, כשלא נעשית לשמה, אם היא נעשה לאכול בשר הפסח, דאם נאחר שהדין לשמה נמלה, הוא בהכשר המזה, דנא הוי עליה שם מצוה כהכשר לשמה, איכ גם לאכול הפסח לאו מצוה היא, אצל אם נאחר שהדין נעמה נמלה, הוא רק נעשית המזה לגבי קיים מצוה חלילה מזה איכ אפשר שזה נאחר רק נמלה שהקיים עם מצוה חלילה מזה מצוה מקרא נענו חללו מצוה, אצל נמלה זו שהיא חנא חלילה הפסח, אפשר נלמא גם במזה שאינה נעשית לשמה, רק שהיא שומרה מחימתן, שהרי יש עליה שם מצוה גם כשאינה נעשית לשמה.

ונראה דניסוד דבר זה מחלוקים הרי"ף והרמב"ם, דהרי"ף סובר שהדין לשמה נמלה, הוא נעשית המזה לגבי קיים מצוה חלילה מזה, אצל יש עליה שם מצוה גם כשאינה נעשית לשמה, וימא שהיא חנא חלילה הפסח כשרה גם כשאינה נעשית לשמה, ישי"ב ספיר כתב שאפשר לקיים מצוה כורך במזה שלא נעשית לשמה, שהרי הוא זכר למקרא של חלילה פסח מצוה ומרור, אצל הרמב"ם סיבר שמה שאינה נעשית לשמה, אין עליה שם מצוה, אלא הרי זה בחילול דבר שאינו חתן, ומזה זו אינה כשרה גם לחלילה הפסח, ואיכ לא שייך נקיים בה מצוה כורך, שהרי אין עליה שם מצוה כלל.

מצת מצוה: בטור ושוי"ע (סי' תני"ח) הובאה קפידתם של רש"י ובמה מבעלי התוס' לאפות מצת המצוה לליל הסדר בדוקא בערב פסח לאחר חצות משום דאיתקש לקרבן פסח

ומעתה נ"ל, דדבר ידוע הוא דבעינן שתהא אפיית המצה לשם מצוה, כלומר, שעי"י כוונות הגברא בשעת עשייתה, יחול על המצה השם מצה. ומאחר שכבר נתבאר גם מדברי הר"י וגם מדברי הרמב"ן ודליכא שם מצה אלא בערב פסח ולא מקודם לכן, וכנ"ל, ממילא כל שטאפית המצה מקודם לכן ס"ל להו ראשוניס דאי אפשר לצאת בה ידי חובת המצוה, הגברא בשעת עשייתה, שהרי קודם ערב פסח אי אפשר בכלל ליצור שם מצה, שהרי ליכא בזמן ההוא שם חמץ, וכל זמן שאין שם "שם חמץ", הוא הדין נמי דאין שם מצה. וגם אי אפשר ליצור לשמה לאחר למי"ד, כלומר, לאפות המצות בפורים, ולהתנות שלא יחול השם מצה עד ערב פסח. דלשמה בעינן שתחול תיכף ומיד.

SHULCHAN ARUCH (33) הלכות פסח סימן תס

תס דיגי מצת המצוה, ובו ד' סעיפים:

א (א) *אין לשיין (ב) *מצה (ה) מצוה

*ולא אוסין אותה (ג) על-ידי (ד) אינו יהודי ולא על-ידי (ה) הרש שוטה *וקטן:

MISHNA BERURA (34) הלכה בורח (א)

(א) על-ידי אינו יהודי וכו'. הטעם, דקתיב "ושמרתם את המצות", והטעם מזה דשקירה שאפסא משמרה שלא פתסין - הקטן לשם מצה של מצוה, ונקרי ותרש"ש וקטן לאו כפי שמור וינהו, והקטני (ג) הרבה פוסקים, דאפילו ישאל עומד על-גבן והנהיך שיקנה לשם מצות-מצוה גם-כן לא סה"ג, ואינו יוצא ידי חובתו אפילו בדיעבד. (ד) ה"ש מן הפוסקים שקולין בעומד על-גבן (ה) ומזהירן שיקנה בעשייתו לשם מצוה, דאז אקרינן אנקטא ד' ישראל קטביר, וקטביר הכ"ח והקטן אקרינן ד'ש לקטן עליהו קטאי אקטאי קטני אחר, (ו) וטוב שיהישראל קצטמו וסינים גם-כן קצת, ומגל סקום מוטב לגשות על-ידי תרש"ש וקטן על-ידי צדדים. ודע, דאפילו ל' צדדו. הקולין בעומד על-גבן, (ז) לא יקטפן כמה שאומר לו פנים אחת קדם הקטאי שיקנה לשם מצוה מצוה, וק צדדו לתהי"ו ככל שצה על זה, שלא יסחור וקטן מזה, וקטן טחינה, ע"ז בבאר הלכה: "

CHASSAM SOFER (36) הלכה מה סופר (קכ"א)

עוד ראיתי כמה לישראל בני כתיבים הם אי טוס כתי' קליד לטס מוצן טיטס קליד לטעם אז טוס טיך ככל אבל אין טוס טיטס בקלידה אלס בטימור לטעם ח"כ פטורס פלא יבוא ליד מוטן יחון צבתיכו לטס מלוח פסס ולין לגוי טוס עסק צבתיכס ל"ל בקלידס וישראל טוס הפטור וסככות חרישא לקיפח ולא דחי לטימור מליטס וליך דנב"י ע"י ישראל דוקס ולא טילוט גוי וטענר ישראל סוס פטכות טיס לקח אז ספנבל צידו טוס סקטור ואלס לכווס לטמור אלס ספנבל לא יבחרו טוס עקר טענר ע"כ לריך ספנבל טיטי ישראל גדול סככות לטעם אבל טימור דקלידס ליט אלס פלא יבוא ליד טימור צבתיכס וספנבל כוס ישראל סככות לטעם ולא לריך יומר אונס ספנבל ליקור צטלס ע"י סהרי חורס טחין לט סקס טסס לבחורס טיס ככלס סכתי"י וטקיד"י ע"י ככלס טססס לוונכרי כע"ש פעלמו ט"ש יס ללמוד זכות ע"י ח"ס ונ"ל ס' חט"ג קק"י כ' וטחי"ו וכו' וטח סקייס סנב"ל וכו' ככנעלס צבתיכס וכו' ככנב"י טס על סנלין ח"ל ולפ"ש חוק' צריס י"ב ע"א יס לניי צטס טרנע י"ל יקס טחינע וטקי"י חלקן וניי זס כנעו ונכעו סני טוס פטו לק טטיס כטסס דכרסס לריך לטלס עיוון לנעליס טיי צ"ג ק"א ע"כ עטס"כ חילין סוקס אטקט סנול קוקט טס חילין כנענע צו ווטקטס כנר טחין עכ"ל על סנלין וטענר טסס וויסוף לקס:

MINCHAS CHINUCH (35) מנחת חינוך (א"ב)

א"כ כמו דלגבי טומאה אין אדם משמר מה שביד סבירו, כן בכל הדברים הנרבים שישור, ונפרט נחמן דלרין שימור הרבה עיין מג"א סי' תנ"ט, א"כ כיון דאתרה תורה וסמרתס וכו' דלרין לשמור מחמיק, והשימור מחמיק יהיה לשם מלח מלוא, אבל השימור טוס מחמיק, א"כ לא מטיי שימור של אחר, אלס מי שטופס המעשה ובידו טוס סטטיס אז סעיפס זה לריך לשמור, אבל שמירה של אחר לא מהני דהו טוקס שליט משמר מה שביד אחר, א"כ שפיר מבוחר דהו שהעיסה בידו לט אז טאר מעשה טוס לריך לשמור, והשימור יהיה לשמה, על כן אלס לטס גוי, אף דאחר משמר, כיון דליתו יכול לשמור ביד אחרים, א"כ הגוי בעלמו שומר והוא אדעתיס דנפשיס קעביד וליט מחוץ לשמה, על כן לא מהני, וכן כפרס שטס וקטן לריך לטמדיס על צדיס טסס יכוט לשמה דהס הו סומריס, דאחר חינו יכול לשמור כמו שביארט -

PRI MEGADIM (37) כר' מלבי"ם (א"ה)

ומ"ש הח"י דמשי"ה לא אכל דהפתיחו דכריהס קשה אין כהן איסור דהסס הימון רק שמי"י י"ח ל"א ח"כ אח"י לא אכל ולא יבכך כי צרכוס אין משכנות ולי"ב צ"י טוס לל"ל ח' סכל הלכותיו טוס ונטיקות של עכ"ס מנולא כריסו ואובל כוסי מזה באחרונה עיין לטס חניד כשטלוטו כנטי ישראל ויכר טחין השם חיותו ואטילו ישראלנ טמנד מרחוק כ"ס כה"צ והך לשמה יראה דיו"ל כהס עיון אה"ע ומיכו יראה דיעבד חס' צחיטס כנר וסחמס דמס לשמה סחמ"כ סחינה וקטירה סחמ"כ לאו לשמה ולי"ג

The Gemara pauses to analyze one of the rulings mentioned in the preceding Baraisa:

השוחט במוקני שחיטתו – The master has just said: אָמַר טַר – IF ONE SLAUGHTERS WITH A WHEEL, HIS SLAUGHTER IS VALID. וְהִתְנַיָּא שְׁחִיטתוֹ פְסוּלָה – But in another Baraisa it was taught: If one slaughters with a wheel, HIS SLAUGHTER IS INVALID! How can this contradiction be resolved?

The Gemara answers: – This is no difficulty. הָא בְסַרְנָא דְסַרְרָא – This first Baraisa speaks of a potter's wheel, a tool that is operated manually; (הָא בְסַרְנָא דְמַיָּא) whereas this second Baraisa speaks of a waterwheel, a tool that is operated by hydraulic force.^[2]

The Gemara presents an alternative resolution: – Or, if you prefer, say: הָא וְהָא בְסַרְנָא דְמַיָּא – Both this Baraisa and that one speak of a waterwheel, – לא קשיא – and there is still no difficulty. הָא בְבַח רַאשׁוֹן – For this first Baraisa deals with an act of slaughter performed through the person's "primary" force, – הָא בְבַח שְׁנִי – and that second Baraisa deals with slaughter performed through the person's "secondary" force.^[3]

Misfnafi אָף עַל פִּי שְׁשֻׁטָה כְּדָרְכָה – If a knife fell and slaughtered an animal or fowl,^[20] – נִפְלָה סָכִין וְשֻׁטָה – the slaughter is even though it slaughtered the creature in the proper way – פְסוּלָה – the slaughter is invalid,^[21] – שְׁנָאָטֵר .. תְּקַחְתָּ ... וְאָכַלְתָּ – for it is stated,^[22] and you shall slaughter ... and you shall eat, which implies: – מָה שְׂאָתָה וּכְכַת אָתָּה אוֹכֵל – What you slaughter, you may eat.^[23]

ג' ע"ד הציצית הנעשים במאשין באופנים העשויים ע"ג מים ויהודים נותנים תחלה הצמר להשטערק מאשינען לנקוח הצמר ואח"כ נותנים הצמר להשפינמאשינען, ובורכים שם הצמר ואח"כ מוליכים העגלה קצת ואח"כ נגמר הטרי ע"י הגלגלים העשויים ע"ג מים ובכל הפעולות שעושים היהודים הם אומרים שעושים לשם מצות ציצית, שהעלה חסד לאברהם להכשיר דלא בעינן כח גברא רק שיהי הטריה לשמה והארין בזה, ובודאי כונת כתר"ה מהחוטמים של משי מפאבריקען ממרחקים שלא נודע כלל אם עושים לשמה ובודאי ראוי לדקדק ולדרוש ולחקור בזה ונכון להודיע ולפרסם.

ה

יד טבת תר"ן

בענין ציצית הנעשים ע"י מאשין

ע"ד החוטמים של משי מפאבריקען (מבתי חרושת) הבאים מרחוק מקום, הנה נשאלתי זה כמה מהרב סדובראווא מה שנעשה ע"י מאשין (מכונה) אם לתחלה הרי בכח ראשון היינו לשמה חשיב ג"כ לשמה, ושלח אלי כמה תשובות אדות זה רצוני בתשוי חסד לאברהם מהרד"ת אור"ח סי'

נראה דבגם אפי' התחיל לכתוב בשם גורשין לא אבייין סבא דסתחא לשמה ובכל רגע ראוי לפיוס ולחפש מנייטסיס ובעינן לשמה בכל מתיבה כגם אלא שאתיריו של כגסל וסאסור סתחול נחשבה בכל הכתיבה והוי טולא לשמה, אגל בעיטור סשור נאמה כל סתחול בשם סיה סור ססי סתחול לשמה ולי' סתחול איתיריו על כל ספעול אלא נגד ספעולה סתחול לשמה, וזו כונה סתחול דהוי רק רגע אחת ר"ל דרגע ו' נודעת את סשור לפיט עד ססתחול לשמה, ולפיט נראה דחס מנה נסרי סיי יסרול לשם אף חס נגד לקוחה ולטען ציט נבון עטוי כגד וכמשיב סיי עיי כ"ז וי מנחות חייב לי דבוכר דסתחול כגד גס עטויס כגד ולפיט רדין טוחן רגס ערית לזית כגד סיי נכרי אף סשורי נחשבה, וכן צלג לשם מוח מוחה שחר טעויות סתחול לשמה ולסחרייט ז"ל לא סתוי ק' (ע"י מיכ סר י"ל סיי נכסיל דיכ יסרול).

שאלה: האם אפשר לצאת ידי חובת אכילת מצה בלילה הראשון של פסח במצה שמורה שנאמרת במכונה חשמלית, או צריך לחשיג מצה שמורה שכל מלאכתה נעשית על ידי עבודת יד אדם שחייב במצוות?

אמנם מצאנו לכמה גדולים שכתבו שלחיצת הכפתור להפעלת המכונה שנעשית על ידי ישראל שאומר לשמה, נחשבת כאמירת לשמה על כל מה שממשיכה המכונה לפעול עד הפסקת פעולתה, והכל נחשב ככח אדם לשמה. וכן דעת הגאון רבי אברהם תאומים בשו"ת חסד לאברהם מהדורא תנינא (סימן ג). וראה עוד בשו"ת מהרש"ם ה"ב (סימן טז). וחלק ד' (סימן קכט). ובשו"ת אחיעזר ח"ג (סי' טז). ובשו"ת תורת רפאל (סי' עג). ובשו"ת ארץ צבי פרוסר (סי' ה). ובספר חזון איש (חאו"ח סי' ו). ובשו"ת הר צבי (חאו"ח סי' ו). ועוד (**). ובשעת הדחק שאינו מוצא מצה של עבודת יד שנעשית על ידי אנשים יראי שמים, נראה שיש לסמוך על סברא זו לצאת ידי חובה במצת מכונה חשמלית משעת קצירתה, ואף יכול לברך עליה אשר קדשנו במצותיו וצונו על אכילת מצה. ובהסתמך גם כן על מה שהעלה

בשו"ת עונג יום טוב (חאו"ח סי' מב), שאע"פ שמצת מצוה צריכה שימור מן התורה לשם מצוה, מכל מקום מי שאין לו מצה משומרת לשם מצוה, יוצא ידי חובת המצוה במצה שאינה משומרת לשם מצוה, אלא שחיסר את העשה של ושמרתם את המצות, אבל קיים מצות עשה של הכתוב: בארבעה עשר לחודש כערב תאכלו מצות. וכדבריו כתב בשו"ת אזני יהושע (סי' א). ע"ש. [וכיוצא בזה כתב בשו"ת אבני נזר (סי' שעז אות ג) בשם מהר"ל בפראג, בספר גבורות ה', שאם אין לו ללילה הראשון של פסח אלא רק מצה עשירה, חייב לאכול כזית ממנה, לקיים „כערב תאכלו מצות“, אף שאינו יכול לקיים מצות „לחם עוני“. וע' במג"א (סי' תעא סק"ח). ובפרי מגדים ובילקוט הגרשוני שם. ואכמ"ל]. וכן כתב בשו"ת ארץ צבי פרוסר (סי' ה), שאף במצה שאינה משומרת לשם מצוה, אין בה חשש ברכה לבטלה שמברך עליה אשר קדשנו במצותיו וצונו על אכילת מצה, משום שיש בה קצת מצוה כמו חצי כזית מצה, שזהו נחשב גם כן כחצי שיעור באיכות. (אולם באמת שגם המברך על חצי שיעור יש לוטר שנחשב ככרחה לבטלה. וכפרט למי שאומר שאין כל מצוה באכילת חצי זית מצה או מרור. ועיין בשו"ת חזון יעובדיה ח"א סימן כח וסוף סימן לח. ואכמ"ל).

ומכל מקום מצוה מן המוכרח להשתדל לחשיג מצה שמורה של עבודת יד שנעשית בידי אנשים יראי שמים הבקיאים בחלכה, לצאת בה ידי חובת מצה בלילה הראשון לכל הדעות. אולם ביתר ימי החג, גם מי שאוכל מצה שמורה רשאי להקל לאכול מצת מכונה הכשרה לפסח.

שאלו גם בציקות של נכרים, והאמת שדור אחר דור הוסיפו חומרא על חומרא במצות שנאמר בו ושמרתם, ועכשיו באה המכונה עם תסודותיה שקשה יותר לנקותה מאשר הבצק שנרבק בידיים, וגם שבמכונה לשין יותר משיעור חלה, ואינה כלישה על ידי אדם, ובאופן זה לא קבלנו שהשעור הוא מיל, ואולי מחמתן בפחות, וע"כ הבא ומערער היום על מצות יד, אין בדבריו שום ממשות כלל, ואין לצרער על פנהג ישראל סודר דוד.

ועיין בספרנו הגדה שי"פ מועדים חמנים שכתבנו שגם מרין לחם עוני" פירשו בו ז"מ דרכו של עני מסיק ואשתו אופה" ראוי לקחת מצות יד ולא מכונה יעושיה. (ובעת שמעתי בשם הגאון רבי חיים קנייבסקי שליט"א שהחזיר"א נמנע מלאכול מצות מכונה בפסח גם מטעם זה דלחם עוני).

ובזה נשוב לדברי המערער אחר המצות שנהגו במ ישראל דוד דוד, דהא ודאי הם לא נהרגו טפי, דהא מבואר בראשונים שהם הקילו ולשו במקום אחר ואפו במק"א לגמרי ולא חשו שלא תהיה שהייה מיל בלי עסק, כמ"ש הרשב"א בשם הרמב"ן, ויש אומרים